

Szerkesztői szállítás

Belső-farkasutca 76. szám, hova a lap szellemi részét illető közlemények címzendők.

Az értékes cikkek díjaztatnak. Kéziratok nem adtnak vissza.

Előfizetési díj:

Egész évre	12 frt.
Félévre	6 "
Negyedévre	3 "
Egy hónapra	1 "

Megjelenik minden nap, az ünnepeket követő napok kivételével.

KELET

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Kiadó-hivatal:

Stein János könyvkereskedése, hova az előfizetéseket a hirdetések küldendők.

Hirdetési díjak:

Vegyszer hasábozott garmond sor árán 10 Belyegű minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakori hirdetéseknek külön ábrándozást is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetések felvételnek:

Bécsben: Oppelk Alajosnál (Wellzeile 22. Hasenstein és Voglernél (Neben Markt 11.)
Pesten: Lang Leopoldnál (Erzsébet-utca 9. szám emelet.)

„KELET“

előfizetési feltételei:

Egész évre 12 frt. Negyedévre 3 frt.

Félévre 6 frt. Egy hónapra 1 frt.

Egyes szám ára 5 kr.

Az előfizetési pénzek — legcélszerűbben postai útvánnyal — Kolozsvárra, Stein János könyvkereskedésébe küldendők.

A „Kelet“ kiadóhivatala.

Kolozsvár, nov. 29. '71.

(L—t.) A szerkesztő úr szíveségéből megkaptuk a dobokamegyei választó lapok nov. 22-diki számában közreadott cikkünkre. E válasz nagy elégtételül szolgál nekünk: magok a dobokamegyeiek egyértelműen vannak velünk, különben nem védekeznének azon feltevésünk ellen, hogy az ottani választások irányadója a nemzetiségi ellentétesség vala.

De álljon itt mindenek előtt a felelet lényege, melyet nevezett cikkünkkel provokáltunk. B. Zs. S. némi lényegtelen előzmények után — melyeket azért mellőzünk, hogy ne kelljen felesleges polemikába ereszkednünk — így szólanak annak kimutatására, hogy a dobokamegyei eset nem tehető párhuzamba a fogarasiival.

Szamosújvár, nov. 23. 1871.

Észrevételek a „Kelet“-ben Kolozsvárról nov. 22-én közlött (L—t.) jegyű vezércikkre.

Jónak tartjuk a cikkezőt és a félrevezetett közönséget a dolog állásáról felvilágosítani:

October 13-án vette kezdetét Dobokamegye gyűléséből az intézkedés a megyei bizottsági tagok választására; már october 11-én kinyomatott Szamosújvártól egy román proclamatio a választásokat érdeklőleg, álljon itt e proclamatio magyar nyelvre áttéve:

„Választótestvérek!

Az 1870-ik XLII t. cz. értelmében a törvényhatóságok s azok közt miénk is — szerveztetni fog. Egy nevezetes cselekvény, melyre közvetlen a nép jogosultjainak is befolyásuk van: a megyei képviselő tagjainak megválasztása.

Ezen állandó, 206 tagból álló képviselői igazítja a megye ügyeit, ez rendelkezik a közmunka felől (milyenek az utak, csatornák, hidak stb.) ezen bizottságnak lenne kötelessége a lakosok és nép jóllétének eszközeiről (közégi magtárak, takarékpénztárak, hitelintézetek felállításáról sat.) gondoskodni. Ez fogja a megyei közigazgatási hivatalokat és árva-széket megválasztani.

Tudjátok, hogy a választási törvény, a választási cselekvényekre nézve, fenntartja a nemesek előjogát, s a népből csak egy kicsiny rész jogosult választásra, s ebből kifolyólag a román népnek nagyobb része, a közvetlen választásokban résztvevőtől, el van zárva; de a míg a törvény törvényes uton módosítottik, örökönk kell, hogy törvényhatóságunkban, a jelenlegi törvény szerint jogosult minden választó a népből mindent, a mi helyes és törvényes, elkövetse azokat megválasztására, kik ismerik és érzik a nép sorsát, s kikről meg vannak győződve, hogy annak jóllétéért fognak működni.

Fele a megyei képviselőnek azokból áll, kik a megyében legtöbb adót fizetnek, s ezért a megválasztott tagok csak is felét teszik a bizottságnak.

Mi románok, a megye lakosságának többségét tesszük, annak terhei legnagyobb részét hordozzuk, — a honvédelemre a legnagyobb illetéket adjuk, — tehát egészen jogosan kívánhatjuk az egyenlőséget, nyelvünk jogosultságát a közigazgatásban s érdekeink képviseltségét a megyében.

Ha tekintetbe vesszük, hogy azon felerő-

szében a bizottságnak, mely 103 virilis tagból áll, alig van 11 román, nem hibázunk a testvériség ellen, melylyel a társnemzeteknek tartozunk, ha szavazatainkat nagyobbára csak románokra adjuk.

Voltak e megyében több képviselő választások, melyekben részt vettek néhányan a népből — nyomás gyakoroltatott a népre, — tettek szédelgő ígéretek, sokakat gyanúsítottak a román értelmiségből a nép előtt, hogy az egy vérből eredt testvérek között meghasonlást idézzenek elő: sokan a népből nem adták szavazatukat arra, kire vágytak s félelemből másoknak adták és . . . láttatok eredményét!

Ne féljete! választási jogotokkal élhettek teljes szabadságban, a szavazatért, melyet adtok, senki felelősségre nem vonhat, a szavazás titkos lapokkal történik, s az eredményről csak saját lelkiismereteteknek kell számot adni.

Egy értekezletet tartottunk itt a bizottság tagjai kijelölése végett, a törvény értelmében, csak az, lehet a bizottság tagja, ki maga választó, írni és olvasni tud, s ezért fájdalommal tartoztunk figyelembe venni, hogy egy nagy része az értelmiségnek: esperesek, papok, tanítók s derék gazdák nem lehetnek tagjai a bizottságnak azon okból; mert a törvény nem adja meg nekik a választási jogot.

Ezért csak azon kevesekre szorítkozhatunk, kik választási joggal fel vannak ruházva kik közül a . . . választó kerületekre nézve a melyik nov. hó . . .-án fog választani, a mellékelt listát szerkesztettük, s kérünk szavazatokat ezzel, az az minden szavazó adjon be egyet a mellékelt listából.

Nem ígérünk aranyhegyeket, a kijelöltek románok lelkiismeretes emberek, kikről meg vagyunk győződve, hogy a megye és haza javára fognak kezreműködni, s az igazságért, a mire szüksége van a románnak.

Sorsunk kezétökbe van. Isten segítjen!

Samosújvárt, oct. 14. 1871.

Simeonu Bocsia esperes, Joane Szilasi esperes, Alimpu Barbulescu esperes, Augustu Munteanu ügyvéd, Alesandru Onáciu, Vasiliu Popu.

Később egy más felhívás küldetett szét több, a választást vezető egyénekhez írásban — bizalmasan; álljon itt ez is eredetiben, s itéljen mindkettő felett a cikkező s a tisztelt közönség:

Felhívás.

Folyó évi november hó 13-án és 16-án a megyei bizottmányhoz a képviselők meg fognak választani, — nem szükség . . . dat figyelmeztetni barátságosan, hogy a megválasztandó képviselőktől függ megyénk jövő állása; mert azt . . . épen úgy tud. . . mint én; — de minthogy személyesen nehezen találkozhattunk, mégis jónak láttam nézetemet közölni . . . dal.

Nékünk, kik a miveltség és az okosság magasabb fokán állunk, nem kell követni azon eljárást, melyet az oláhok velünk 1863-ban elkövettek, t. i. hogy egyetlen egy magyart engedtek beválasztani, és reánk hoztak esmeretlen idegen egyéneket, mi ne indljunk ki nemzetiségi eszmékből, hanem ha találunk köztük jellemes és értelmes egyéut, válasszuk mi magunk be; ne tegyük magunkat velek ellenséges állásba, mint ők tették volt, visszatorlást ne üzzünk, azonban másfelől ügyeljünk arra is, hogy ők minket ki ne rekesszenek.

Magunk közül is csak azokat igyekezzünk beválasztani, kik józan jellemmel és értelemmel bírnak.

Sokat gondolkoztam, hogy kik lehetnének azok az egyének, a mennyiben velek esmeretes lehetek, ajánlatba hozom az alább feljegyzeteket, több számmal, mint a hány szükségeltetik.

Ezen névsor nem azt teszi, hogy ebből ne vegye . . . s ne adjon . . . másokat is, kiket nálamnál jobban ismérhet . . . hanem csak egy irányadás a személyekre nézve.

Kérem ügyeljen, hogy visszaélés, rendetlenség, a választásnál okot a békétlenségre birlapi polemikára ne adjon, szorosan meg kell tartani a törvény szabályait, hogy mentől kevesebb kérdés kerüljön az igazoló és bíró bizottmány elé.

Bánfi Dániel m. p.

November elején a szavazatlapok a románok részéről kinyomattak, s a mint

a választások alkalmával kitűnt, azokon csak román nevek voltak láthatók, kivéve a borsai választókerületben, hol a választók nagy többsége magyar levén, szemfényvesztésből oly magyarokat tettek be, kiknek se akaruk, se kilátásuk nem volt, hogy azon kerületben megválasztásának.

A román proclamatio létele, a választás alkalmával, a borsai és m. egregyi választókerületekben ismeretlen volt, s ezért az idézett magyar felhívásra a m. egregyi kerületben barátságos kiegyezkedés vezette a választást; a borsai kerületben a román szavazatlap híre azonban előre elterjedvén, kiegyezkedésre a kerületbeli magyarok nagy része hajlandó nem volt, annyival kevésbbé, mert részükről, a nemzetiségin kívül, még politikai pártoskodás is szerepelt; azonban nem baloldali magyarok a kiegyezkedést itt is méltányosan állapították meg és csak sajnálták, hogy fáradozásuk eredménytelen maradt; míg a czegei választókerületben, hol hasonlólag szenvedély nélküli értelmiség vezette a választást, az egregyiehez hasonló kiegyezkedés jött létre.

A kékesi kerületben a borsai viszonyok szerepeltek, politikai színezet nélkül.

A magyaros és n.-sajói választókerületekben, hol a román proclamatio és előre készített szavazatlapok rég forgalomban voltak, a kiegyezkedést a románok csak akkor kezdték megkísérteni, mikor belátták, hogy a választás nem fog kedvökre kiütni, bár az akarat a magyarok részéről a kiegyezkedésre már az előtt megvolt, és csoda-e, hogy a bizalmatlan s a kölcsönösségtől elvont eljárásra, a bár nem helyeseltető, de indokolható megtorlás következett be.

A dobokai és pánczélesei kerületekben, hol a választók többsége román, a választások egészen a román vezetők akarata szerint ütöttek ki, még pedig úgy, hogy a két kerületből megválasztott egy magyar, az egyik járási szolgabíró, kit a román vezető urak megengedtek, a különben tiszta román szavazatlapba — egy más közönséges román egyén nevének kihúzásával — felvételnek.

A választások szerint lesz a megyei képviselőben választott bizottsági tag: 53 magyar, 46 román, 4 szász; körülbelül azon számok, melyek előállottak volna az irányadoul kibocsátott magyar felhívásban ajánlott kiegyezkedés alapján is, azon különbséggel, hogy ennek érvényre jutása esetében az értelmiségre több figyelem fordított volna.

A felhozott adatok után itélje meg ezikkiró úr és a tisztelt közönség: helyes és indokolt volt-e a fogarasi és dobokamegyei eljárást párhuzamba tenni?...

Távol az események színhelyétől nem vindicálhatjuk magunknak, hogy a dolgok folyamát s legkivált a mozgó rugókat teljes valódiságukban itéltük meg. Kiindulási pontunk, e kérdést illetőleg, a „Kelet“ két közleménye volt: egyik Fogarásból, mely nyíltan, másik Dobokából, mely némileg leplezve ugyanazt, a nemzetiségi ellentétességet, árulta el a nyíltan fekvő tények indítólul.

Ha Dobokában csakugyan nem volt semmi ilyes hátsó gondolat: annak csak örülni tudunk, de megbocsátunk a t. „czáfolók“, saját szavaikból, melyek így szólnak: „csoda-e, hogy a bizalmatlan s a kölcsönösségtől elvont eljárásra a — bár nem helyeseltető, de indokolható — megtorlás következett?“ mégis csak azt ol-

vassuk ki, hogy megrovásunk nem épen egészen volt alaptalan és elhamarkodott.

Mi épen azt rógtuk meg, hogy bármely indokból és előzmények után is „megtorlás“ következhetett be, s ha midőn a fogarasi esetben feltétlenül hibáztattuk a (román) nemzetiségi exclusivitást, ép úgy kellett azt Dobokában roszálnunk, ha a magyarság részéről s a „megtorlás“ formájában következett is az be.

A politika nem gyermek-játék s épen azért ott nem a „megtorlásnak“, hanem az eszélyességnek van csakis helye, s így a mi ellen Doboka most tiltakozik, remélhetőleg a jövőre sem fogja elkövetni azt, hanem a megtorlás helyett az engesztelődés, a békülékenység jelszavát irandja zászlójára.

Annyival inkább óhajtjuk ezt, mert erős és megingathatlan meggyőződésünk, hogy hazánk egyes vidékeinek és így az egésznek jólléte, boldogsága függ a nemzetiségek őszinte és kölcsönös egyetértésétől, mely belátván, hogy csak közakarattal élhetünk meg itt: fölhangy hagyományos átkunkkal, a visszavonással.

S ezt annál inkább hangsúlyozzuk most, mivel a vád, hogy a magyar le akarja igázni a többi nemzetiségeket, hangosabb most, mint valaha — pedig a mostani választások egy a Sybilla könyvei közül. Vajha ne az utolsó lenne!

Fájdalom, Kolozsmegyéből is oly híreket hallunk, hogy a kezdetben békés egyetértés felbomlóban van...

Pedig az okosabb engedékenysége nem egyértelmű az engedő vereségével...

BELFÖLD.

Küküllőmegye, nov. 20.

Nemes Küküllő vármegye régi képviselő bizottmánya a napokban tartotta utolsó gyűlését, felolvasatott a szervezeti javaslatunkat megerősítő minsteri leirat, és így megtették azon lépéseket, melyek Küküllőmegye törvényhatósági bizottságának megalakulására szükségesek voltak.

A felolvasott belügyministeri leirat tartalmáról keveset írok. Hasonlít az, a többi megyékhez intézett e tárgyú leiratokhoz. Ajánlja a takarékoskosságot, a szolgabírói létszámnak leszállítását, a tisztügyész fizetésének kevésbítését, mely ajánlatok határozattá emeltettek.

Bizottmányi gyűlésünket nem sorozhattuk a legnépesebbek közé; a jelenlévő azoknak soraiból teltek ki — kiket a gyűlésekre nem csak a tisztválasztás actusa hoz el.

A jövő szervezésre vonatkozólag, két érdekesebb tárgy volt, a gyűlés tanácskozása alá vonva.

Egyik: az igazoló és bíró bizottságok választás alá eső tagjainak; úgy szintén a bizottsági tagok választásának keresztülvitelére kiküldendő elnökök megválasztása.

A választás eredménye, igazolta a pártunk szervezkedéseiről, e lap hasábjain történt felszólalást. Pártunk több tagja a választás előtt elhagyta a gyűlési termet, s így történt, hogy e választásnál egy szavazat hiányzott arra, hogy pártunk minden jelöltje keresztül menjen.

Nem akarom az illetők mulasztását bővebben taglalni. De e mulasztás annál fájdalmasabb; mert azon egyéneknek tapasztaltuk, kik pártunk felbresztésére lennének hivatta, s kiket ha öntudatuk nem buzdít tevékenységre, a pártfegyelmet sem fog működtetni. Mert, a kinél a cselekvényi öntudatosság ki van fejlődve, ott a fegyelemnek, az önért sugalmából kellene kifejlődnie.

Másik tárgy: azon kérdés eldöntése volt, vajjon a bizottsági tagok választását, minden kerületben egy, vagy pedig kerületenkint öt nap alatt vigyuk keresztül. E kérdés pártunk érdekében dönt el.

A baloldal által több argumentum hozott fel a mellett, hogy minden kerületben más más napon történjék a választás. Mit a bal-

oldal azon okból forciozott (a mint azt egyik pártvezér, a gyűlést megelőzőt értekezleten ki is mondotta), hogy így a pártvezéreknek alkalma lehet mindegyik választóhelyen megjelenni, és a párt érdekében működni.

A gyűlés előtt felhozott argumentumok azonban elannyira gyarlók voltak, hogy a háttérből előtűnő korteskedés célzatait el nem leplezheték.

Pártunknak azonban a korteskedés lehetőségét annál inkább meg kellett akadályozni, mert szükségesnek láttuk, hogy a választók megkímélve legyenek azon, az „adómentesség és szabad dohány ültetés” féle eszméktől, melyeket a baloldal oly nagy lelkiünnel hirdet. S kedvezőbb eredményt tudunk így felmutatni, ha a választók, tapasztalatból merített meggyőződésük szerint fogják gyakorolni választói jogukat.

Meg vagyunk győződve, hogy megyénk belételeit feltüntető jelen értesítésem, sok olvasónál fogja azon kételyt felbresztetni, vajjon nem volna e szebb, a megyének előhaladására biztosabb, ha a sivar pártoskodás helyett, az értelmiség geniusa által vezetettnek magunkat, a szavazó urnához. De magunk igazolására fel kell hozni, hogy minket a pártoskodásra csak is a megtámadott önfentartási ösztön vezet.

A gyűlésre megjelent jobboldali egyéneknek célja, azon elv keresztülvitele volt, hogy a megyei választásoknál tegyék félre a pártérdeket, s e helyett igyekezzenek a bizottságba az értelmiséget választani be.

E célhoz, jelen volt román és szász testvéreink is kész örömmel csatlakoztak; egyedül azon méltányos kívánságok respectálását kérve, hogy közülük annyi bizottsági tag választassék: mint a hány, a román és szász választók számának, a magyar választók számához viszonyított aránya szerint őket megilleti.

E törekvés azonban hajótörést szenvedett a balpárt ezen kijelentésén, hogy ők a bizottság megválasztását párt szempontból fogják keresztülvinni.

A baloldal e merész sakkhúzása minket is tömörülésre birt. És erős meggyőződés, hogy nem sokára, nem csak arról fogom e lap olvasóit értesíteni, hogy a külföldi megyei jobboldal működik, hanem tényekkel is képes leszek illusztrálni, miszerint a baloldal elveit nálunk is szépeknek, nagyszerűnek tartják, de ez elragadtatás hasonlít azon ephemer mámorhoz, melynek léte nyilvánulhat egy toasztba, de elmúlik azonnal, mihielyt komoly megfontolásunktól kérünk tanácsot.

Kis p á l S á n d o r.

Országgyűlés.

Pest, nov. 25-én.

Elnök Somsich Pál; jegyzők: Mihályi, Jámor,

Több lényegtelen előzmény után:

Majoros István törvényjavaslatot ad be a kolduló barátok garázdaalkodásának megszüntetése iránt. (Derűltetés) — az az a férfi és nőnemű szerzetes rendek eltörlése és vagyonuknak nevelési célokra fordítása iránt — Ki fog nyomtatni.

„KELET” TÁRCZÁJA.

Székely és csángó telepek.

(Folytatás.)

Ime ez a moldvai egyház rövid története. Felette tanuságos ez! A multat a jelen állapottal összehasonlítva, arról győződünk meg, miszerint hajdanában roppant erősnek kellett lennie a moldvai kath. magyar elemnek; sokkal erősebbnek, mintsem azt — jelen körülmények közt, bár közelítőleg meghatározunk lehessen. Hová tűntek a kun nemzetnek ama százezrei, kik egykor Moldva területén laktak s kiknek többbizben történt tömeges keresztényesítéséről tanuskodik a történelem? Fájdalom a Drágos dynastiájának megalapítása óta folyton tartó oláhosodás bűvös hatásának áldozatai lettek. . . Ám ott vannak most is; ősi kun vér lüktet ereikben; de az idők mostohasága megfosztotta őket nyelvüktől, vallásuktól, s ezzel együtt nemzetiségüktől; csupán azon történelmi igazságot constatirozván részükre: miszerint ugyancsak tekintélyesnek kellett lennie ama anyatörzsnek, mely századokig tartó apadás után is 40—45 ezernyi omladékot (értsd a tulajdonképi csángókat) képes felmutatni az apadás behatódott részleteit legfellebb sejdíteni tudó utókornak. Többi izben püspökeik s tán

A kérvények tárgyalása után

Felvetetvén a napirend, folytatattik a telepítvényesekről szóló törvényjavaslat utjonnan szövegezett 6. és 10 §-ának tárgyalása.

A 6. §. 3-ik bekezdéséhez, Wahrmann Mór adott be módosítást, mely következő: A második pontban „a vételár erejéig” és „kamatozó kötvényeket” közt — az 5%-el kamatozó szavak kihagyandók.

A 3-ik pontban a „legfeljebb 22 év alatt” helyébe „legfeljebb 34 1/2 év alatt” lenne teendő.

A 4-ik pont következőleg lenne szövegezendő: e telepítvényesek a vállalkozó földhitelintézetnek, azon összegből, a mely birtokukra a földhitelintézetnek javára bekebelezett, évenként kamat töketörlesztés fejében a ki kötetendő összeget, mely 8 százalékos azonban tul nem haladhat, tartoznak készpénzben befizetni, az összes kikötendő évi járadékot (annuitások) befizetése után összes tartozásuk a földhitelintézet irányában megszűnik és annak megtörténtével tartozásuk a telekkönyvben töröltetni fog.

E módosítvány pontonként felolvastatván, az első pontnál Irányi Dániel megjegyzi, hogy előbb be kellene várni, míg a miniszter valamely társulattal értekezik, de Kerkápoly a módosítást e pontra nézve aggály nélkül elfogadhatónak tartja.

Tisza Kálmán lényegileg hozzájárul Wahrman indítványához, de az annuitásokra nézve vagy 22 éves törlesztési időt kíván 8 százalékkal, vagy (Wahrmann szerint) 34 évit 7 százalékkal, ehhez képest a 4-ik pontban is beszúrtni kívánja: illetőleg 7 százalékkal.

Horn Ede Tisza Kálmán indítványát pártolja azon különbséggel, hogy az 5 százalékos a telepítvényesek érdekében fentartatni óhajlja. Több felszólalás után a szavazásnál elnök pontonkénti szavazást, Péchy Tamás együttest óhajta; a ház a 2) és 3) pontot Wahrmann és Tisza módosításaikkal fogadta el, szintgy a 4. is.

Horn Ede a 6. pont második bekezdését világosabb szöveggel kívánja ellátni, mit Huszár Imre egészen elhagyni óhajta, itt a hitelintézet alapszabályai levén irányadók, ezt a pénzügyminiszter sem ellenzi. A 6 (előbb 5.) pont Huszár módosításával fogadtatik el.

Huszár Imre a 7. pontban e szó felvételét kívánja „egymásután,” mivel 22 vagy 34 év alatt könnyen megtörténhetik, hogy 3-szor valaki nem felelhet meg kötelezettségének. Mátyus Arisztid tulságosnak hiszi, hogy végrehajtási jog még a károokra nézve is adassék a hitelintézetnek. A pénzügyminiszter Huszár és Mátyus módosításaihoz hozzájárul, de hozzáfűteti kívánja: a fizetési mulasztás által netalán okozott károkért a hitelintézet rendes per utján szerezhetvén kárpótlást. A pont ez értelemben fogadtatik el, (Vége köv.)

A horváth unió-párt programja.

Nemzetünk, mely multjánál és történelménél, az általa lakott ország földrajzi helyzeténél, valamint szellemi fonségénél fogva is utalva van arra, hogy tiszteltemélt helyet foglaljon el Kelet-Európa népbírodalmaiban, s

lelkészeik sem lévén, nemzedékeket felülmutató szünetek állottak be a moldvai katolikus kunok hitéletében; ilyenkor mi volt természetesebb, mint az, hogy az oláhosodás annál nagyobb hódításokat tegyen amazok sorai közt, kik elhagyatottságukban nem valának képesek ellensúlyozni azon elem hatását, mely politikai tekintetben is rajtok fölünyt gyakorol vala, s mai napig is gyakorol. Igazolja ezt a még ma is szokásos „ungur” és „ungurén” közti megkülönböztetés. „Ungur”-nak nevezik egyáltalában a csángókat, kik megtartották magyar nemzetiségüket; vagy ha már nem is beszélnek többé a magyart — még mindig róm. katolikusok; míg „ungurén” névvel az oláhságnak bizonyos osztályát illetik, mely sem vallás sem nyelv tekintetében a több moldvánoktól nem különbözik, s ép azért ezen jellemző elnevezésénél fogva sejditenünk engedi: miszerint az ezen osztályhoz tartozandók mindnyájan magyarok.

Ambátor azonban a mai csángók csak omladékaik képezik az egykor Moldvában százezrekre, s talán még többre menő kun elemnek; mindazonáltal most is — a székely telepekkel egyetemben — nem megvetendő részét képezik Moldva összes népességének.

A jásszy-i püspök rendelete folytán 1857-ben összeállított statisztikai táblázat szerint Moldvában összes kath. népessége 47,266 lelket tenne, mely kimutatást azonban biztos adat gyanánt tekinteni nem lehet, főleg azért, mivel — miként biztos forrásból tudomásunkra

mely eddig, bár politikailag szétforgácsolva, szellemileg és anyagilag a viszonyok által lenyomva és meggyöngyítve volt, ezen helyét el tudta foglalni, a mennyiben egy hatalmasabb szomszédra „a magyar királyságra” támaszkodott s részint önéreje, részint ennek szövetes támogatása mellett az idők viharában és az ellenséges elemek megtámadása mellett is a Horvát, Szlavon és Dalmát királyságok politikai és nemzeti önállóságát megvédte.

Ezen viszonyokból származott az államjogi összetartozás és származtak a magyar koronával szemben ezen királyság pozitív jogai, melyek különösen az újabb idő pragmatika sanctiójában nyerték kifejezésüket.

Tekintettel azon igyekezetekre, melyek eme jogok fogalmát összehavarni törekedtek, sürgös szükség és hazafias kötelesség volt sz. István koronájának jogait nemzetünk jogaival, politikai és nemzeti önállóságával hozni összhangzásba.

A két rész hazafias törekvéseinek sikerült végre ezen jogokat az 1868-dik évi s „a kiegyezkedés Horvátország, Szlavonia, Dalmátia és Magyarország közt” című I. törvény-czikk által összhangzásba hozni s ezáltal hazánk részint némi államjogi állását, mely az idők mostohasága által törvényes szövetség-társával szemben megzavartatott, ismét helyreállítani, részint azonban egy új jogi alapot nyújtani annak további fejlődésére.

Ezen, törvényes uton létrejött s császári és királyi fölsége, mint Magyarország, Horvátország, Szlavonia és Dalmátia koronázott királya által szentesített kiegyezkedés államjogi szerződés és oly jogi alapot képez, melyen nemzetünk üdvösen, mert törvényesen, teljes kifejlődéshez juthat el, s azon haladást érheti el politikai, nemzeti, szellemi és anyagi tekintetben, mely azt saját történelme, földrajzi helyzeténél s szellemi fonságánál fogva megilleti. (Vége köv.)

Kolozsvár, a germanisatio és még valami.

II.

(Vége.)

Bezzeg Németország, az ott lakó szlávokat elnémetesítette, és németesíti ma is a porosz Posent és Silesiát. Ha őseink így tesznek vala, vajjon beszélne-e ma a tót, szász, vagy román a maga nyelvén? Nálunk tények bizonyítják az ellenük emelt vádnak ellenkező eredményét. Köztünk általában ritka civilisált ember az, ki jól, rosszul ne tudna németül, a székely földet kivéve, hol az oláh is magyar nyelven él, mindenki beszél románul, ellenben hány szász nem tartotta, s nem tartja ma is érdemesnek magyarul megtanulni, hány román van jelenleg is főleg az ifiabak közül, ki hivatalt vadász, s kap is a nélkül, hogy nyelvüket tudná. Ezeket elejétől fogva ki magyarizálta? Ha 1848 előtt „németek” magukat önként megmagyarosították, de még szégyelték is román létüket, valyon ki kényszerítette rá? Ellenben oláhsítanak ők minket ma is, folyvást csak az által is, hogy a magyar nyelvet konokul eltanulni vonakodnak, ha tudják sem beszélnek; s mi kénytetve vagyunk nyelvükön közlekedni velök. Forradalom előtt mi türes tagadás, tanulgattak magyarul, a balázs-

esett — az illető olasz lelkészek több parochiában csak hozzávetőleg, vagy a családtyák számbavétele alapján állították össze a statisztikai adatokat. Az országban bizonytalanul ide s tova mozgó kath. magyar elem — mely megüti a 4—5000-et, nem vétetett tekintetbe. Azonban az ily uton-módon létesített, fajrokainak kevésbé kedvező statisztikai kimutatások mellett is, Moldvában magyar katolikus népességében — jóllehet az oláhosodás lassu árama folyton tart, — progressiv mozgalmat vesszünk észre. Ugyanis 1844-ben Moldva területén 43,244, — 1851-ben 45,184, 1857-ben [47266 katolikus lélek volt; az 1860-iki névtár már 51,049 katolikus emleget; s ha az 1851-től 1860-ig észlelhető szaporodást, mely középszámítás szerint, évenként 762 1/2 többletet tesz, a következő, azaz: az 1860-on inneni évekre visszük át, — oda számítva a fennemlített 5000-nyi mozgó elemet — akkor Moldva összes katolikusainak száma 1869-ben 62,914 lelket mutat föl, kiknek élén jelenleg 26 kath. lelkész van, mindnyájan a minorita szerzeteshez tartozó egyének; jobbra olaszok, kik a római propagandától veszik küldetésüket.

Az egészet összefoglalva van tehát:

a) Székely települő állandó lakhelylyel	11,500—12,000.
b) Mozgó magyarság	4000—5000.
c) Idegen (nem magyar)	2000—3000.
d) Eloláhosodott csángó	14,000—15,000.
e) Ősi nyelvét értő és beszélő magyar	44,914—45,919.

falvi iskolájukból kijöttek folyvást beszéltek nyelvünket, de bekövetkezett a vadságos idő, eget földet igérték nekik, egy hirtelen alakuló Oláhbon kecsgették őket, és hogy az arany hegyek a törvényes rend parancsára eltűntek, bosszúból, irigységből nem akarnak magyarul tudni, bár ha az országos hivatalokra igényt formálnak, sőt állításom bizonyítására példa van, hogy a balázsfalvi s azon vidéki magyar paraszt a fanatisált oláh deákok méltatlan támadásait kikerülendő, a balázsfalvi piaczon nem mer magyarul beszélni, és ez uraim nem mese, hanem valóság. Ilyes méltatlanságnak nincs kitéve az oláh sem Kolozsvárt, Vársárhelyt, Enyeden és más magyar városokon. Bezzeg az ötvenes években ugyancsak tanulták a német nyelvet, és most is a joghallgatás végett inkább mennek a német Szebenbe, mint a magyar Kolozsvárra. Ennélfogva némely román municipiumok, vagy azon többségben álló hatóságok hogyssem a magyart használják, inkább németül közlekednek, s fájdalom találta-tik oly állami hivatal, mely nékiek a köztörvény ellenére azon nyeiven válaszol.

Mindezeknek igaz és valódi voltukat mind a szász mind a román urak kénytelenek elismerni, és mi magyarokul méltán oda nyilatkozhatunk, miszerint mi megelégednénk, ha több mint százezerre menő romániai magyar rokonainkunk bár fél anyai nemzeti lét biztosították, minőt önök köztünk élveznek, de bár annyi, hogy Istenüket saját nyelvükön dicséressék, tanodaikban nyelvüknek használata eltűressék. Az erdélyi románoknak ideáljak az örökös nyughatatlanóságok fészke Romania; ott ki van mondva, hogy annak lakói csak románok lehetnek, és más nemzetiség el nem ösmertetik ott, legyen az görög, magyar, német, bolgár, czenzár le a czigányig; de itt sérelem, ha mi azt mondjuk, hogy a magyar koroná alatt egy politikai nemzet létezik, a magyar. Sérelem, ha annyi különféle nemzetiségek közt az országos tanácskozásban közvetítő nyelvül a magyar tűzetik ki az országgyűlésen, mert ha így nem lenne, az önök követeli hogyan értenék meg a tótot, vagy a szerbet? Így áll fenn közös nyelvül a legszabadabb Észak-Amerikában az angol A britániai Ir rég verseng az anya országgal elnyomtatásáért, de hogy nékie angolul kell tanácskozni, perlekedni; a belgiumi flammandnak, elsasi németnek francziául, azt soha egyik sem tartja sérelemnek. Minden egyéb megyei, városi tanácskozásoknál, beadványaiknál, törvényszéki tárgyalásaiknál nyelvüket minden akadály nélkül használhatják, sőt többet mondok, diszebedeknél ha van száz magyar közt alig 8—10 román, kik bár ha tudnak is jól magyarul, poharat köszöntenek románul: mindenki részvételt fogadja.

Azonban felsorolt vádaim nem illetik az összes szász nemzetet, sem az összes román intelligentiát. Légyen méltányos kivétel azok irányában, kik a mellett hogy hivek őseik nemzetiségéhez, minthogy a közös magyar hazának fiai, vagy azaz lettek: saját nyelvök mellett a magyar testvér nyelvet is beszélék, a törvények értelmében azt használják, azon irnak, irodalmukban jártasok. Nem azon német eredetű tisztviselőket, vagy bennlakókat, kiknek csak nevük idegen hangzatu, de keblüket igaz hazafiaság lelkesíti. Nem is kívánom korlátozni a külföldről, vagy Ausztria más tartományai-

f) Összes kat. népesség	62,914.
g) Egyházi kerület	4.
h) Anyamegye	25.
i) Fiókegyház	178.
j) Templom	80.
k) Kápolna	10.
l) Lelkész	26.

Mit azonban ezen statisztikai mozzanatokban hiába keresünk: az az iskola. Mély fájdalom fogja el lelkemet, ha rá is gondolok; mert eszembe jutnak mindazok, miket hallottam, láttam s tapasztaltam. Számos csángó faluban fordultunk meg, s ha nemzeti iskola után tudakozódtunk, mindenütt azt a választ kaptuk, hogy nincs sem tanító, sem iskola. Az ugynevezett kántor — milyen minden templomos községben van — csak szertartás körüli dolgot végez; gyermekek tanításával sehol sem foglalkozik. De nincs mindegyik oda képezve, hogy taníthasson; kevés írás, olvasás, aztán ének és orgonálás, az az egész, mit az ottani kántorok nagy része tud. Akár hány olyan van köztök, kik a székelyföldön faluai iskolánál egyebet nem végezvén, kis ügyesség mellett — Moldvában addig próbáltak szerencsét, míg egyik vagy másik községben kántorságig fölvergődniök sikerült. ¹⁾

(Folyt. követk.)

¹⁾ A moldvai kántorok — kevés kivétellel — mind székelyek.

